



Gyűjtő: SASS FŐZSEF

Gyűjtés ideje: 1963.

TART.: OSZTÓRÁNI NÉPRAJZI ADATOK.

38 lap

FOLKORAJZI MUTATÓ: OSZTÓRÁNI

STAJK MUTATÓ: XXVII

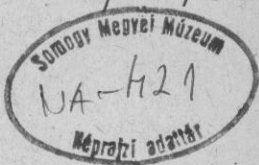
PAPÍRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYESÉGES LTK. 1076-os TETELE ALÓL



Másolat: Sass József osztopáni gazdálkodó 1953-1954-ben írt kéziratáról.

1 oldal

Gyöngyök a porban.....
/Néprajzi gyűjtemények/

Szóval: Még maga látott pandurokat Pistabácsi?
Sass József

2 oldal

/: 1963. XII. 6-án Felolvasandó:/

- Szóval még maga látott pandurokat Pistabácsi?

- Uhgyám persze hogy láttam. Mosolyog rám lefelé lógó bajusza alól. Somogyvári /cseszkó/ Pistabácsi. Azután folytatja mint be nem fejezett választ.

- Hát iszen a Magyar királyi csendőrség 1881-ben alakult én akkor ujjan négy éves gyerek vótam. De hát a pandurok nem szűntek meg mingyá. Csak mikor má a csendőrség annyira megerősödött, hogy - nem tudom is én -, úgy ahogyan tudták a csendet meg a rendet föntudták tartani.

- Milyen ruhába jártak, valamilyen egyenruha vagy formaruha az öltözetük?

- Gatyába. Kékszinű föstött gatyába. Aztán az aljába sárga koszoru dísz vót. Ippen mind hát a dógos emberek. Mert hát akkor abba az időbe csak az urak jártak szövet meg hát - nem tudom is mi - cérna vagy ilyen ruhába. Hogyan is mongyam a paraszt földműves vagy hát ahogyan akkor szokták mondanyi: "por népe" is meg a pandurok is gatyába jártak. Csak éppen kék színű hogy meglehessen különböztetni a polgári néptől.

3 oldal

- A többi öltözeke is kék volt?

Kérdem.

- Kabátja is kék vót. Olyan anyagból készült mint a gatyája. A kalaptya meg mind a régi pásztoroké magas tetejű meg pörge, szélű keskeny szalaggal. Egy szár darutól díszelgett benne. Aztán puska a vállukon derekukon lóggó szuronnyal. Tudod abba az időbe má nagyon elszaporodtak a szegény legények. Aztán hát a sok erdőségben össze gyűlekeztek. Puskát szereztek meguknak. Na meg aztán, - nem tudom is én - miként hogyan lopkodtak az uraktól. De a por néptől nem. Na hát "tudom is én" ha nagyon rávótak ehüve, mint példának okáért amikor Kund Bélát a fajszi földbirtokost meggyilkolták a nyíresi erdőbe....

Előtte való nap itt az osztópáni határban Viszak pusztán a Botka uraság cselédháza iránt./Most a Bronics meg a Dörnyei ház van ott/. Feldűt a tikász kocsija. A sok tojás kiburult a gyöpre. Nahát ölég a hozzá a tikász nem szedte össze a tojást mind. Amit ott hagyott azt a Botka cselédgyei össze szedték egy fazékba. Betették a kamarába másnap reggel nem találták ott. Éjjel fazekastu ellopták.

4 oldal

- Másnap történt, hogy Kund Béla hintón kiment vadászni a nyiresi erdőbe. Mert a hercegi erdő lenyulott ide Bodrog, Bi, Hidegér alá. Szomszédos volt a fajszi határral. Ölég az hozzá Kund Béla bérűte a vadászatot. Nagyon sűrű bozótos erdő vót. Messzirű látta meg Kund, hogy az erdő sűrűjébű füst szökött föl a fák teteje fölött az ég felé. Megállította a kocsist. Le szólt a hintórol.

- Maradj itt én megnézem, hogy kik füstölnek a sűrűbe. Aztán elment befelé. A kocsis má sokallotta, hogy nem gyűtt vissza az ur. Utánna hajtott befelé az erdőbe. egyszer a lovak elkezdtek hortyogni, és nem mentek - leszált a kocsis gyalogszerrel kereste uraságját. Meg is taláta véresen hol-tan a füjes földön. fekvé. De a gyilkosok má nem vótak ott. Ma most nemtudom is én mit csinált mit se, fölölete az urat aztán ahintóra tette, vagy csak följelentette-e az esetet. De egy baltát meg az osztópáni fazekat ott találták a tűz mellett. Ölég az hozzá, hogy a baltát is innen viszakru lopták mer megismerték.

Akkor aztán "nem tudom is ép" kocsival hordták a csöndéreket egyik faluból a másikba. Kegyetlenül megkinózták az olyan embereket akik egy kicsit is gyanuba estek. - mer hát abba az időbe nagy divat is vót, vadászat, 5 oldal legetetés, meg több afféle.

- Hej de sok embert megkinóztak Kund Béláért. A gyutai Matánokná találtak egy véres baltát. Pedig a szakértők megállapították, hogy nem emberi vér, hanem állati vér. Mer "nem tudom is" hogyan avval a baltával darabutak föl valamilyen nagy vadat. Mégis a kezük ujjaira kötöztek spárgát ugy huzták föl őket. Micsoda szennyecség lehetett az.

Aztán tudod ki vót a gyilkos. Egy nyápicforma horvátországi gyerek bojtárkodott. Fölsűbüjön valamikor. Valamiér pitttyút valakire, azért gyűtt el erre felé harmad magával mikor megemberkedett.

Szóval hát egyik szavamat a másikba vetem. "Nem tudom is

én" hogyan ezek rabultak vizsákon is, ruhát loptak meg nem is tudom mit. Őlég az hozzá hogy Kund Béla puskáját elvitte.

- Hiába kinczták az embereket a gyilkos nem lett meg. Akkor a Magyar kormány ezer forintot hírdetett ki jutalmul, annak, aki Kund Béla gyilkosát bemondja.

Tíz év múlva Nagykanizsán egy puska-műveshő vitte 6 oldal a puskát egy szegényes ember. A puska-művesnek gyanus vót, hogy ilyen finom puskája van ennek a szegény embernek.

Mikor aztán széjjel szedte a puskát egyik ravaszon be volt vésve K. R. betűk.

Őlég az hozzá... Nem tudom is én hogyan de értesítette a rendőröket.

El is fogták az embert. Akkor vallotta be hogy Osztopánba is járt meg hogy nem akarta meggyilkolni Kund Bélát de erővel beakarta kísérni hármójukat. De aztán mentek is egy darabig előtte. Aztán egyszer hirtelen hátrafordult egyik - mer még a balta a kezébe vót. - Aztán őlég az hozzá, úgy homlokra vágta, hogy az ur mingyá elesett. De azt mondta az ember hogy kérték először:

- "Engedjen minket békén az utunkon, nem bántjuk mi semmijét. Mink messzire megyünk. De nem engedett... Hát aztán nem hagytuk magunkat behajtani. Mikor a kocsissa együtt lélőhattuk volna, de kár lett volna egy szegény emberért. Inkább odébb áltunk."

Na hát aztán mikor kiderült, hogy mennyi ártatlan 7 oldal embert kincztak meg kegyetlenül. Akkor a Magyar kormány rendeletet hozott, hogy a csendőrség nem kegyetlenkedhetik. Nagyobb körültekintéssel köll nyomozni. Bizonyítani is köll a gyanusítást.

- Szóval hát, ugye Pista bátyám; "Gazdag ember halálának szegény ember szalonnájának nagy hire van"?

- Hát bizon ugy vót.

... Két rokka orsója perreg a fehérre meszelt kis meleg szobában. Egyik mellett Pistabácsai unokája Juliska cirógatja egyenletesre a gyapjút. Hosszu fonál szökik az orsó vas telhetetlen törökjűkján át, hogy az orsóra tekeredve duzzadón jelezze mikor elég. Aztán új orsó új fonál, rohan tovább. Juliska már leány korában összenőt a rokkával. Sugárzó szeméből lelket önti a fánom szál fonálra.

Én most az emlékezés orsóját visszafelé forgatom kicsit. Ott látom Juliska édesapját az utcán amikor Oroszországból utolján volt itthon. Czirógatja Juliska kis világos fürtjeit. Juliska az iskolába ment. Hátán az iskolás táskája. Nem akart elmenni. Sirt.

8 oldal

- Ne menj vissza Api.

- Jó van kislányom csak légy nyugodtan. Majd mire én hazagyűjök te szép nagy lány leszel. Csak ergye kisbögaram az iskolába.

Aztán csókolta az orcáját, haját, vállát. Szemeit törölgette. Én sem tudtam szólni. Nekem is nagyon fájt valami.

Juliska elment az iskolába. Mire hazaért vissza édesapja már nem volt itthon. Nagy csomaggal a hátán lépett föl a vonatra. Nehezen bucsuzkodott el talán örökre....

Akkor az idő naptárán 1944-et irtak.

Most 1953 január van. Juliska férje Vörös Jóska a /futball csapat gól lövője:/

A kis tippegő futkozó, csacsogó Marikával játszik. Öreganyja ül a másik rokkán pergeti az orsót és talán amíg él mindig várja haza Jánost. Julcsa mamával meg Pista bácsival.

De én a Pistabácsival most visszapergetem az orsót.

Osztopán, 1953 január 21-én.

9 oldal

A kaloda.

- Hát kalodát látott-e Pistabácsi?

Kérdezem. Juliska mosolyogva figyelmezteti nagyapját. Aztán vigyázz ám a szóra: Mer belekerülsz a történelembe. Jóska bácsi megversül, megint.

- Most csak beszélgetünk Juliska. Ne gunyolodj. Pista bácsi mindig szeretett a régi dolgokról beszélni. Most is készen áll nála a szó:

- Láttam! Má úgy mondva, nem ám hogy valakit benne láttam. Mer amire én emlékszem má nem kinozhatták annyira az embereket. De a kaloda még 1887-ben meg vót.

- Ilyen pontosan emlékszik rá?

- Emlékszem mer úgy mondva Farkas Vendel bátyám

- édesanyám - testvérbátya- akkor lett megválasztva bírónak.

Aztán mosolyogva folytatja. Nagy ádomást ittunk. Én jó be is csiptem. Amikor az iskolába kigyűtt a nép egyenesen a kocsmába ment. Akkor a Nájhoz vót a kocsmáros.

Szóval hát a kalodát is átadta egyik bíró a másiknak.

10 oldal

Itt át a kaloda a Vendel bátyám háttusó szobájába. A Hrovics Jóska nem a "dohák" hanem a "szegény" szóval ennek a Jancsinak az apja vót a kisbíró. Az szokott bennünket játszásba beletenni. A Vendel bátyámnak is vót három fia: Pali Jancsi meg a Pista. Hát aztán játszani szoktunk vele. De hát kutya partéka vót ám. Akit beletettek szenvedhetet ám.

- Hát milyen forma vót?

Eltudná mondani.

Próbálta magyarázni, de nem értettem meg. Akkor, el- kérte a tollat aztán a papírra rajzolt ilyen formát.

A felső karimába tették az ember nyakát. Az alsó felébe meg a jobb kézzel a ball lábot, vagy a bal kézzel a jobb lábot. Aztán a földön hengergetett. Mert alulról volt valami zár, amivel összehuzatták.

- A Topa Gyuri keresztapám beszélt nekem róla, hogy ott laktak a Matán Csana szomszédságában. Ahol most a Hóka Jóska lakik ott laktak Topáék. A Matán Csana meg az Ágnes Öregaptya vót.

Aztán hát a keresztapám mondta, hogy egyszer elyítették adóba a dunyhát meg a vánkost meg hát, vászon ruhát.

- Édesanyám jó szájjas asszony vót.

11 oldal

Ahogy keresztapám elmondta.

- Aztán hát áttu kiabált Matánékhó. A Csana bácsi többször mondta neki:

Naca néni! Vigyázzon a szóra mer becsapódik.

Egyszer megjárja.

- Körösztfi én nagyon fétem, mer sokszor áthallatszott hozzánk a jajgatás amikor beletettek valakit.

De édesanyám nem ijedt meg... Kutya világ vót akkor körösztfi.

- Na hát a Tpoa Gyura idősebb mint én.

Veti közbe Pista bácsi.

Ugy mondja hogy 1864-ben született. De a "Vörös bíró" halálára nem emlékszik. Azt mondja hogy 6-7 éves lehetett

- Ugy lehet. Mer édesapám meg a Farkas Vendel bátyám azt mondták, hogy 1869-ben történt.

- De jó hogy eszembe jutott Pista bácsi!

Tud maga erről több féle részletet.

- Tudok! Na hát persze csak azt tudom amit hallottam róla.

- Nagyszerű lesz Pista bácsi legyen szíves mondja meg énnekem, hogy hát kik vették el 12 oldal

Juhász Andrástól a disznókat, meg hol? /XII. 6./

A Szóval úgy vót ez hogy az elején kezgyem. Az András itt szolgát Bogát pusztán. Aztán jó szolgálata vót. Gyutott neki mulatni. Eljárt az eddei szőlőhegybe.

A régi szőlőhegy ott vót az eddei temetőn belül.

De az inkei uraság nem szerette, hogy a birtoka közé esett a parasztek szőlőhegye. De meg aztán az eddei falu alatt volt neki egy haszontalan kecskeköröm forma földdarabja. Ezt adta az eddei paraszteknek szőlőhegyül. A régi szőlőt meg kipusztította, hogy a vett földjei között ne éktelenkedjenek. Na meg, hát mulatozás közben az eddei vadakat is fogyasztgatták, az eddei parasztek.

Ülég az hozzá a régi hogy vót még akkor ott mulatott Juhász András. Ezalatt a birkái elszéledtek. Aztán tizenhárom, vagy nem tudom is én mennyi föl puffadt.

Az ispán aztán ezért megharagudott Juhász Andrára. A disznait elvette, hogy a birkák kárpótuva legyenek. A kis butort meg "nem tudom is, én mit" fölpekultatta szekérre aztán kivitette a határba.

Azért aztán megbesszuta magát. Aztán mikor má hát "nem tudom is én mi" rendes betyár vót: 13 oldal
Megtudta hogy az ispánnak sok szép disznója vót, elhajtatta őket. Világos nappal. Erre hajtotta magosd meg andor major között.

A Szován, bíró meg egy kateszteri földmérővel künn járt andorba. Látták ám hogy az András hajt egy foka disznót. A bíró persze nem állhatta szó nélkül.

- Há hajtod azokat a disznókat?

Kié azok a disznók?

- Akárkié de nem a magáé.

- De a tied se ám. Most mingyá hadd itt azokat a disznókat. Haggyon engem az utamon menni. A disznók nem a szegény emberé vótak. Mit fájnak ezek magának?

A kiabálásra odahagattak a Hí Tassi uraság béresei akik itt szántottak a magosdi földön.

A bíró odakiáltott a hajdujuknak, vagy nem tudom is én mi parancsolójuknak. Mikor aztán az András látta hogy gyűnnek a béresesek odább ugrott. De a bírónak vissza, kiáltott.

- Na megálj bíró majd gyűvök a disznókét.

A bíró aztán elmondta az esetet a faluba. De meg aztán Juhász András felesége ide járt a bótba Osztopánba még Bogát-ra - mer hát akkor még nem vót ám bót se bogáton se 14 old eddén, se galamboson. Ide jártak Osztopánba.

Mer ez meg egész zsidó fészek vót. Itt vót templomuk is meg hitközségük is.

Tévl György vagy nem tudom is én mi vót a keresztneve vót a bótos ~~nkkn~~ itt ahun a Szövetkezeti bót van. Aztán a Juhász Andrásnéval valamivel megcsalta. /Édesapám úgy szokta mondani hogy mikor isten a földet osztotta széjjel a nemzetek között, a zsidóknak kicsit adott, aztán fölszólalt a zsidó hogy:

- Uram! Engem megcsaltál!

- Legyen hát a tied a csalás. Szólt az ur isten..!

De ezt már megint mosolyogva mondta el a Pista bácsi.

Mikor aztán Piros Pünkösdi szombatján estefelé begyűttek a betyárok a faluba. Juhász András, Druzi Jóska, meg, alighanem Kékény Jóska vót a harmadik. Mingyá híre futott.

Először bementek az Iczeg Mátyás kocsmájába.

- Hát nem is vNájhoz vót a kocsmáros akkor Pista bácsi?

Hun vót még a Nájhoz akkor. Iszen a Nájzost én is ismertem.

- Iczeg Mátyás valódi neve vót?

Kérdem. Hát ezt én nem tudom. De annak más nevit nem tudtak a faluba. 15 oldal

- Ülég az hozzá hogy az Iczeg Mátyásné ittak ettek.

De hogy el ne felejtsem akközbe a falusiak bementek a pap-hó, hogy; fére köne verni a harangokat.

Azonban a pap nem helyeselte.

Azt mondta:

Édes hiveink ne zavarjuk őket. Had menjenek az utjukon mert

még nagyobb bajt is tehetnek.

A falut is fölgyujthatják. Nem is tudom biztosan ki vót akkor a pap: Alighanem a Tarr Zsigmond.

A bakter meg az öreg polányi - másképp meg király - szóval hát ezeknek a Polányi gyerekeknek az aptyuk vót.

- Hát nem a Matán vót?

- Nem a Matán bakter, még azután lett bakter.

Ölég az hozzá a bakter nem harangozott akkor kilecz órákor mert ott köllött lenni velük. Az Iczeg Mátyástu áttu mentek a Tévl bótba. De a Tévl nem volt ithun. Ippen akkor ment föl Pestre bevásányi a bótba. Szerencséjére, a pénzt elvitte; nem vót több a kasszába 60 Hatvan forintnál. Persze, azt is elvitték meg a Tévl lánya akkor vót menyasszony. Nahát az arany karikagyűrűt lehúzták az ujjáról. 16 oldal

Aztán a szivart, dohányt meg "nem tudom is én" ami köllött nekik azt elpakulták. Meg aztán még elnem felejttem mondani a Dandó Kata meg a Kusló Julia részére ruhaneműt is vittek.

- Hát azok meg kik vótak?

Pista bácsi.

Olyan jófajta fehérnépek.

Hogyan szokták nevezni őket: olyan meddű menyecskék.

Nem volt családjuk Pista bácsi? Talán szolgálok voltak?

- Dehogy. Tudodéken, abba az időbe vótak ilyen magányos menyecskék a faluba. Aztán mesnyi szoktak meg "nem tudom és én mi" amellik legény vagy ember megszorut valamibe - szóval hát bátran lehetett hozzájuk menni. Aztán ki egy kis zsirt, ki egy kis lisztet, ki egy kis hust meg bort is vagy pénzt adott nekik.

- De hát kik voltak ezek?

Osztopáni származásuak? .

Nem voltak idevaló származásuak.

Hát hunnan gyűttek ide?

- / Azt az Atya Isten tuggya/. De hát ölég az hozzá vótak többen is aztán összejátszottak a betyárokkal, lólopókkal. Nahát a Dandó Kata meg a Kusló Julia kapta meg azt a ruhát amit a betyárok a Tévl-től elvittek, aztán mér? 17 oldal

Annak is meg vót ám az értelme. Szóval hát amikor a Tévl-től elpakutak akkor a bakterrel meg a strázsákkal fölmentek a bíró házához. Ott vót a ház ahun má most a Márton Pista vagy hát a fia a bognár szóval, a Márton Jóska méhese van vagy hát nem tudom is én a pincéje. Azt tudod hogy az andori birka-akol hun vót, ami leégett mikor a villám bele vágott.

- Arra még emlékszem.

- Na az akor pallásán bujtak meg a szomszédba.

Oda hordtak a Kusló Julia meg a Dándó Kata ennyi nekik. Azért kapták a ruhát amit a Tévtű elvittek. Aztán hun nem keresték őket. A vármegye pandurgyai. A katonaság meg nem tudom is én kik. Aztán a szomszédba bujtak.

Az bizony piros Pünkösöd szombaton a bíró felesége is elment a többiekkel Prizticére bucsura, aztán mire haza gyűtt az ura halott vót.

Na hát aztán ahogyan édesapám meg a Farkas Vendel bátyám meg hát mások is elmondták: A bírót főköltötték aztán mikor a mécset meggyújtotta két puskával egyszerre 18 oldal lűttek rá. Aztán azt mondta Juhász András:

- Na bíró elgyűttem a disznókét.

Hát köll-e még a más disznója?

Nagy hajsza lett ám azután. A magyar kormány aztán a hátramaradt özvegynek évente hatvan forint járadékot utat ki halála naptyáig.

Tudod-e hogyan halt meg Juhász András?

Nem tudom Pista bácsi. Hogyan?

- Hát úgy beszéltek abba az időbe a nép száján, hogy Juhász Andrást nem fogja a golyó. A Magyar Kormány tehát ezer forintot tűzött ki annak aki kézre aggya. De meg aztán statáriumot hirdetett ki azok részére, akik szállást annak neki, vagy valami ilyen összeköttetést tart vele. - Persze vótak ám helyei ahun hetekig is el vót. Szóval hát Inkén vót neki egy meghíjt barátja vagy hát "én nem is tudom mi" cinkosa, cimborája. Híre járt má a nép száján hogy ez a barátja bajba kerül. Na hát persze nem tudom is én minden hogyan veszélybe vót ez a cinkos barátja. A betyároktu is fét. Meg a kormánytu is. De legjobban Juhász Andrástu - mivel hát nem fogta a golyó vagy hát nem tudom is én mi.

Künn vótak a szőlő hegyen, ennek a barátjának a pincéjében idogáltak csutorából. Egyszer 19 oldal aztán mikor Juhász András ivott a barátja a háttamögött vót ahogyan hajtotta föl a csutorát, jóízűen ivott. A barátja meg egy éles baltával a fejébe vágott aztán végzett vele.

Igaz, hogy a mi Palink meg azt is mondta, hogy hárman is vótak ott a szőlő pincészeren. Mert hát az a bizonyos cinkos társa maga félt Juhász Andrástól mert hát rettenetes erős ember vót. Még a balta vágásba se halt meg. Ugy vitték be ko-

csin Kaposba. Szóval hát állítólag három ember alig birt bele mire ártalmatlanná tették.

20 oldal

Tassi meg a bárónő.

- De, hát a disznókkal mi történt, miután Juhász András meglépett. Pista bácsi?

Hát megvalva az igazat ezt biztosan nem tudom. De mintha úgy beszéltek volna, hogy a Tassi kéresei behajtották vóna Főső-Híre a majorba a Tassi meg "nem tudom isén" a bárónő pusztájára. Mert hát a Tassi csak olyan átmeneti uraság vót. Hogyan hogyan se össze keveredett evvel a Pongrácz lánnnyal, vagy "nem tudom is én hogyan szokták mondani" bárónő. Hogy aztán esküdött ura vót-e nem-e, nem tudom. De legutolján má a Forgács gróffal élt együtt a bü-i kastélyba. Mert elszegényedettek lettek öregségükre. Pedig, hogyan beszéltek valamikor híres pri dáma vót a bárónő. A tassi meg valami pénzes ember vót. De nem vót ranggya. Aztán hát össze szövetkeztek, hogy legyen rang is meg pénz is. Vót is. De nem sokáig.

Ahogy kiszivárgott a nép közé minden hír. Arru is beszéltek, hogy egyszer Tassi meg a bárónő fölmentek Pestre négy loovas hintón. A Tassinak ezer forint volt a bugyellárisában amikor elindultak.

21 oldal

Három napig voltak fönn Pesten. De a bárónőt nem győzte pénzzel. Negyedik nap reggel belenézett a bugyellárisba. Hát uram fia má csak 100 forint vót az ezer forintból.

- Na Tassi te jól keresel Pesten. A bárónő drága mulatság neked.

Magába dönnögte. Akkor a bárónő aludt. A parádés kocsis meg éppen jelentkezett az uraságnál.

- Megyünk haza etesd meg a lovakat Miska. Majd az uton vesszünk szénát meg abrakot.

22 oldal

Igenis nagyságos ur! De a méltóságos bárónő tovább akart maradni. Mert még holnaputánra is hívott vendégeket.

- Miattam a bárónő itt maradhat Miska. De az én erszényem bedöglött.

... Aztán má nem is sokáig éltek együtt. "Mer hát nem tudom is én" A Tassi odább állt egy házzal.

- Pista bácsi nem errü a bárónőrü danuták, hogy szépen legel a bárónő gulyája?

- Nem hiszem mert hát azt nem is ugy danuták. Meg hát nem tudom is én ez Pongrácz bárónő volt, akirü meg a nóta szól Marosiné vót.

- Tuggya maga ezt a nótát?

- Talán még eszembe gyut.

Szépen legel Marosiné gulyája,
A kisasszony sirval sétál utánna,
Már messziről kiátja a gulásnak,
Szivem gulyás terítsd le a subádat.

Nem teritem én le az én subámat
Mert el hajtják "tilosba" a gulámat.
De te avval szivem gulyás ne aggódj
Majd ki váltja édesapám ha mondom.

A bárólány nem gulásnének való, . . . 23 oldal
Salem szoknya nem a harmatba való.
De te avval szivem gulyás ne gondolj,
Szeretlek én tiszta szivből ha mondom.

... Édeslányom nagy kárt tettél magadnak,
Szerelmedért azonnal ki tagadlak.

- Mit bánom én édesanyám tagadj meg.
De a szivem a gyulyásétr hasad meg!

- Szóval hát az más vót.

Másnak köllött lenni mer a nóta Marosinéru szól. Meg hát nem tudomisen élvény élő emberrel beszéltem aki nála vót parádés, kocsis a Koszos Miska. Nahát a rendes neve Kovács Miska vót. Az én édesapám is volt nála parádés kocsis. De akkor Forgács gróf volt a háziur.

- Na hát ayval öregedett meg. Mert hát mind a ketten tönkre mentek. Vót ám a bárónőnek nagy vagyona. Főső-asó bi, magosd, Hidegér, Álláskut, Sörnye Jolánka, Kürtös, de hát mire megöregedett elszegényedett. Na hát elég az hozzá A Forgács gróf is hasonlóan járt. Hát aztán összeátak, mind szokás mondás "meztelen mácsik".

Iszen talán a Koszos Miskát még tés ismerted. 24 oldal
Községrszegénye, meg hát nem tudom is én sirásó vót mikor megöregedett. Iszen szegény öreg egyszer elszóta magát. Mert hát a bárónő lábát szokta vele mosogattatni.

Irtás közben télen az erdén a tűz körül össze-
mentek az emberek melegedni. Aztán elü gyűtt mindenféle beszéd.
Hát a Miska bácsi veszte fejére elmondta hogy:

- Mikor a méltóságos bárónő lábát mostam, milyen
rossza nyavala gyűtt rám. Majdnem elégttem a vágyódástól.
De nem mertem oda nézni. Csak fél szemmel sandítottam oda-
oda. De ez is sok vót nekem. Fiatal is vótam. Hát amikor
még ráadásu mondogatta:

- Följebb Miskafiam följebb!

Elpirultam de nem mertem ránézni.

Aszonta hát; Milyen katona voltál. Csak följebb Miska fiam.

Na hát rajt is maradt szegény Koszos Miska bácsin,
hogy följebb Miska fiam! Irgalmatlanul káromkodott ha
valaki mondta neki.

Szóval hát azér mondták a Miska bácsinak hogy

Följebb!

Erre még én is emlékszem. Még minket is megszokott fenyeget-
ni a botjával ha mondtuk neki; Följebb Miska!

25 oldal

- Pista bácsi a fölső Bii mezőbe én jártam
a tehenek előtt ugy szántottunk feles kukorica alá éde-
sapámmal. De pörgyész volt az a mező.

- El vót hanyagulva miután nem vót gazdája.
Pista bácsi a "Paraszt vagyok" versemnek egy szakasza erről
szól:

Én Paraszt vagyok.

Csörgős járomba akasztott,
tehenek előtt izasztott
a forró nyári napsütés,
a szegény fájával fűtés.
Bukott gróf feles földjébe
Varcogó perje tövébe
tanultam irtani a gazt
apámtól. Így tesz a paraszt.

Egyszer meg cudarul jártunk. Mentem a tehenek előtt.
Édesapám hajtotta a szekérrül őket. Nagyon bakhátos partos
uton hozott a bivalos egy nagy szekér zöld csalamádét.
Meglátták a mi tehenekink uzsárdi, futásnak eredtek. Hiába
mondtam hóhe hó he. Ha el nem ugrottam volna elülük, talán
összetörték volna.

Egyenesen neki a szekérnek tartottak. A nagy partos bakháatos uton a mi szekerünk föl dült. A tehének a szekér elejével mentek neki a csalamádés szekérnek. A bivalos segítette összerakni édesapámnak a szekeret.

Na nekem is van emlékem a büi dologra. Szól Pista bácsi.

- Ölég az hozzá mikor má a Ring Számi bérüte ugy kaptunk feles kukoricza földet., hogy robotot köllött érte szolgálni.

Na hát a feleséged öregaptyának a testvére a Gudócz Marcin bátyátok is odajárt kaszányi meg én is.

Az ellenőr mindennap megszokott gyünni. Mikor a Mányoki Jóska bácsi észrevette hogy most má nem tudomiséen" gyün: Neki-lódult a kaszállásnak esze nélkül. Egy nap aztán fő biztattuk a Gudócz Marcin bátyádat, hogy vággya ki a rőndből mikor az ellenőr gyün. - Persze jó kaszás vót amugy is. Meg hát nem vót meg neki a négyfertál a fejébe. Fő lehetett heccüni.

Ölég az hozzá mire odaért az ellenőr Marcin bátyád megvadut annyira kaszát, hogy az öreg mányokit kikeritette. Mink meg utánna elhagytuk az öreget.

27 oldal

Mit csinálnak maguk emberek?

Kérdi az ellenőr. Na hát akkor elmondtuk hogy mit csinált az öreg velünk.

- Nem kell egymást zavarni emberek. Elég hosszú a nap. Szólt az ellenőr.

Többet nem versenyzett az öreg.

Parcellázások

- Aztán Pista bácsi hogyan hogy az eddei uthoz dülő "frácskai" földeket nem az osztópániak vették meg. Hiszen a Jolánkai pusztá más község határába van és osztópániak vették meg. Meg aztán milyen nagy volt itt a föld éhesség: Ha más községek határába jártunk feles földeket turkálni?

- Hja... Akkor még nem ugy vót ám mind amikor má a kormány is elrendüte a parcellázást.

A Kecskeméti bank meg nem tudom is én másik kettő-e három-e állami támogatással teljesen nincstelen embereknek is adott hosszú lejáratu hitelt.

Meg hát megmondva az őszintét, a frácskai földet vételét az akkori osztópáni pap rontotta el. Mert hár az osztópániak küldöttséget alakítottak, aki fölmege Pestre Ludowác ur-hó a föld gazdájához.

Valamellik kitalálta hogy jó lenne a paptu írást kérnyi.
Hátha könnyebben megy a vétel.

Nem tudom ki vót akkor a pap osztópánben a Parkasdi Iván-e Vogrovics Pál-e. Star Vilmos-e. De valamellyik a három közül ez lehetett. Mer a Muraközit ismertem én is. Na meg hát a Vinis Pülöpöt te ismerhetted.

A Parkasdi Iyán keménykötésű ember vót. De ahogyan beszéltek pártulta a falut.

- Hogyan hogy kemény kötésű?

- Haa hát amit az akart azt megváltoztatni nem lehetett. Példának okáért "nem tudom is én" ha valakinek gyereke született azt nem a szülők határozhatták meg hogy mi lesz a neve, hanem amilyen szentnek a neve vót a kalendáriumba azon a napon mikor a körösztlés vót. Vagy "nem tudom is én" előtte vagy utánna, napon, annak köllött lenni a gyerek nevének. Azér vót osztópánba az a sok különleges név mint teszem hozzá:

Vincze Mátyás,	Somogyvári Lukács,	Pamuki Dömötör,
Farkas Bálint,	Farkas Vendel,	Fekete Domonkos,
Fekete Benedek,	Buzsáki Lázár,	Benkő Ignác,

Szóval hát ezek a "Lengyelosztópáni részen. Na meg a 29 oldal Hró István kocsisa a Desidcsó Márkus.

A "Perneszi Osztopán részen" meg:

Vince Illés,	Vince Gábor,	Hrovics Gábor,
Szita Dávid,	Horváth Dénes,	Magyar Gábor,
Zsinkó Gábor,	Geszti Máté,	

Meg hát a fehérnép nevek, mint teszem hozzá az öreg Gadányi József felesége Apolonia. De hát Ploni néninek szollitották. De hát tudod, ezeket min édesanyámtu meg a Farkas Vendel bátyámtu hallottam. Na meg hát azt is mondták, hogy a pándorica szőlő hegybe a körösztlöt saját pénzín állittatta. Az akkori hívek kérték, hogy ha má körösztl van a szőlő hegybe hát akkor a körmenet is mënjen ki oda. Igérték neki érte három pint bort, a kántornak meg kettő pintet.

Másra aztán nem is emlékszek, hogy még mit beszéltek felőle. Utánna meg ugy mondták hogy - Vagrovics Pál nevű pap volt de nem sokáig mert magasabb funkcióba emelte a püspök. Tarr Zsigmond má aligha tovább nem vót mert róla többet hallottam.

Szóval hát ezek az utóbbak valamellik irt levelet az osztópáni küldöttségnek amit átadtak a frácskai dülő urának Ludovácznak.

Pesten, Persze akkor még írni olvasni nem 30 oldal
tudtak a faluba. Nem tudták a levelet elolvasni. Hanem
mikor a Ludováczi fölolvasta nekik a levelet.

"Kedves Barátom"! ezek az emberek földedet hitelbe akarják megvenni, de nekik ne add. Mert haszontalan, dologtalan, korcsmás, kártyás ercsköltelenek. A templomba se járnak csak ki a szőlőhegybe idegen menyecskékkel. Ha nekik adnád a földet az árát sosem látnád."

- Na mit szólnak emberek a papjuk leveléhez?

Kérdi a küldöttségtől Ludováczi.

Azt hogy ez nem papnak való mert a nép ellensége. Ilyen papra nem is vagyunk kíváncsiak. Azután még úgy sem halgatjuk meg a predikációját.

Nagy felháborodás vót - amint mondják. - Akkor a faluba.

- Pista bácsi hogyan hogy akkor még nem tudtak írni olvasni az osztópániak?

- Nem - nem. Hát iszen a Parkas Vendel bátyám volt az első bíró aki írni olvasni tudott az pedig amint má mondtam is 1887-ben lett megválasztva bírónak. A Bizony. 31 oldal

Hát a Matán Csana nem tudott írni olvasni aztán bíró vót. Még korcsmája is. Vagy hát nem is tudom hogyan hogyan sem, de itt a községi iroda mellett ami hát "nem tudom is én" a Polányi /Király/ ház vót. Abba vót kocsmáros. Vót neki egy Mancsi nevű lánya aki hát kiszolgált. Iszen hát valahová Marcali körü Nixpróthba vitték férhő.

- Talán Bizébe Pista bácsi.

Mert hát a somogyi kódás falura falura vitte a szállóigét, hogy a fukar svábok minden háznál avval fogadták; Nixprót /nincs kenyér/

- Na ne is legyen nekik, tette hozzá az öreg rezervista. Akinek a honvéd mentéjén medália csillogott.

- A jó kövér magyar földet kitoruják. Aztán az öreg honvédnek "Nixprót".

Pistabácsi hát még száz éve sincs annak, hogy a mi Osztopánunk népe írástudatlan volt?

Hát azt nem tudom bizonyosan hogy mikor mikor se, de a faluba nemtudott más írni olvasni mind a pap meg a jegyző.

- Hát a Horváth Pál kántor tanító /mester ur/ édesapja mikor kezdett tanítani?

Mert úgy hallottam hogy az is tanító volt.

De hogy vót az tanító. Valamilyen iparos féle mesterember vót. Szöllősgyörökből került ide. De úgy beszéltek róla hogy má ott is tanította az embereket írni olvasni. Nahát mikor aztán "nem tudom is én" ide került itt is elkezdte tanítani az embereket. Utóbb aztán hát amikor az egyház is rászánta magát hogy a hiveket megtanítsa írni olvasni. Akkor lett rendes iskola. Aztán hát Horváth György lett a mester. Mert hát azelőtt is mesternek szílitották. Ugy maradt a mester "megszólítás a fiára is amikor aztán tanult is úgy lett tanító.

Na meg aztán a zsidó hitközség is állított iskolát. Versengés indult a faluba. Jó tanító volt a Veisz Jenő, de a Horváth Pál is. Abba az időbe sokan jártak a zsidóiskolába katalikus gyerekek is.

- Szóval hát így volt abban az időben megzavarodva a nép ítélő képessége. Azt sem tudták hányadán vannak. Ugye Pista bácsi? Hát azért lett a frácskai föld eddei meg jádi embereké.

Azért hát. Az osztópáni nép meg el járt két három falu ellen, dógozni. "Na mondom" amikor a báróné földjét má Ring Számi bérűte, nem vót neki jószága meg 33 oldal néptye hozzá. Kiadta feles bérbe de robotot is köllött érte szógányi, egy hold után nyolc napot.

- Pista bácsi most jut eszembe, Hogy mikor egyszer Felső Bün szántottunk édesapámmal tehenekkel. Milyen szép.

Szengyernapi nyirágos ökröket láttam.

Messzire hallatszott az ostor pattogás. Béres füttyörészés.

Mi a kastélyon tulról körül belül egy dülőföld messzeségben az országuttol keletnek hasogatott párcellában szántottunk.

- Had nyugoggyanak fiam!

Szölt édesapám aztán az országuton észak felé nézett.

Nézd fiam viszik a cselédeket lakni. Szengyernap van. Gyönyörű hattyu fehér szilaj ökrök csörgős járomba akasztva. Hosszu villás szarvval. - Szépen zöldelő rügyekkel diszített piros bőrű nyirfaágakkal tele tűzdelt járom s fejkét - két ökör a tézslán kettő a rudon. Pönt a szekér tetején a buborokon ládákban virágok voltak pirosló muskátlik és fehérló szegfűk is, de legtöbb rozmaring.

A pörge bajuszu béreslegény fején világos barna kalap még világosabb széles szalaggal. A szalag mellett elülről hátra felé a kalap tetején keresztül, rozmaring ág diszelgett. Három egyforma szekéren egyforma ökröfogatokkal, de még a virágok is elosztva minden szekérre. Mind a három béreslegény kalapjába rozmaring. A szekerek után két tehén egy borjú szép monglica dísznő süldő növendékjeivel meg kis malaccalval. Egy idősebb erőteljes ember egy fiatalabb már, családostnak látszó ember meg egy legényember lógatták őket. Idősebb asszony az első szekéren. Szerencse várandó leány a másodikon. Menyecske a harmadikon ülve kezeibe kosárba üveg félék. Szent képek; A menyecske egy nagy díszes ernyős lóggós lámpát fogott. De a másik kezükkel örködtek még a kisebb gyerekekre.

Meddig mennek jó emberek?

Kérdezte tőlük édesapám.

Pat pusztára a hetesi gróf urasághé.

Volt a kurta felelet.

- Három konvencióra?

- Nem kettő és félre.

- Kié lesz a fél konvenció.

Még nem tudni. Majd a munka körülményétől függ.

Tulajdonképpen akár én akár a legény fiam megfelelünk mindenféle munkának. Magyarázta ki magát az idősebbik ember.

De azt mondták hogy a lányom meg, a menyem is ~~mehe~~ mehe ~~35 oldal~~ mehet egész éven áttu napszámba.. Így majd csak meg lesz a kenyér.

Aztán ballagtak tovább az országuton. A három béreslegény tovább füttyörészett és pattogatott az ostorral.

Mire még egyet fordulunk az ekével már csak három fehér folt látszott messziről. Meg a pattogás hallatszott. Aztán más irányból más utakról is hallatszóttak a füttyörészések, ostorpattogások. De visszafelé is látszóttak gyünni másik fogatok is másik cselédekkel.

Megint pihentetni kellett, mert a tehenek fáradtak. Aztán a tehénfogatnak az az átka, hogy ha kezd fáradni akkor zsódal kifelé aztán az eke kifaral. Azért kell az ökröket hóhe vel nógatni. Mert akkor észre tér a barom, hogyha azt mondják hóhe.

Hü hó-he zsömle. Hóhe ha gyöngé. A gyöngét a Bangu-ra Jóska bácsitól vettük. De az is zsö,le vót. Hát hogy megkü-

lönbözzön a marhaértelem, gyöngé lett a zsömle neve.

Édesapám nagyon beszédes kedvibe vót azon a napon.

- Látod fiam azért hagytam ott a cselédházat hogy ne kölljön nektek is minden Szengyernapkor hurcukodni. 36 oldal

Miér? Édesapám hát baj az ha hurcukodni köll.

Iszen, milyen szépen mentek ere. Füttyörészve pattogva virágosan.

- Hej kisfiam nem mind arany ami fénylik.

- Édesapám! Iszen mink is hurcukodtunk.

Nem is egyszer fiam. Pedig a hurcukodás mindig kárt okoz, mert valami eltűnik elveszik. Meg, hát a bort meg a kosztot adni köll a fogatosok embereinek. Attól füttyörésznek ám ezek a péres legények is.

- De édesapám! Hát ha nem szeretett hurcukodni akkor minek hurcukodott.

- Ftam! Én azt tartottam, hogy becsületes cseléd öt évnél tovább nem szolgál egy urat.

- Mér?

- Mér? Mer vagy kiadnak rajta. Vagy ott hagyja a helyik. Mert aki becsületes ember az a másik cselédhársát sem árulja el. Már pedig ritka cseléd az akit ne lehetne valamiér elárulni. Az egyiket a sorsa hajtja valami cselekedetre, a másikat meg valami rossz tulajdonsága van. A harmadikra meg irigykesznek mer szerencséje van. Mert az ur szemébe az se kedves dolog hogyha a cseléd gyarapszik. Azt véli hogy lopott, dolgokon szedi össze magát aztán ott hagyja a szolgálatot.

... Igaza is lehetett édesapádnak Jóska. Ölé az hozzá szókimondó, vagy mongyuk ugy ahogyan szokták mondani: kutya gyerek vót. Emlékszek rá amikor esküvőre ment 37 oldal édesanyáddal. Itt a Matján kocsmánál ültek kocsira ugy mentek a templomba.

- Pista bácsi! Hát az meg hogyan lehetséges. Hiszen olyan szegények voltak mint templom egere. Hát gyalog is elmehettek volna. El má. Csak te azt ugy gondolod. Mit gondulsz: Milyen sár szokott lenni osztópánba. Csak a kertek alatt lehetett elkerülgetni. De hát nem tudom is én mi amikor valaki egy kis tisztességes ruhát vett föl csak a belsőségeken keresztül járt. Hát azok is a tulsó pásztorháztu - mert hát az öreg Szita ott volt, csordás - az alsó kerten körösztü gyűttek ki ide a kocsmához. Na ott meg bementek egyet kejtőt innya- mer hát abba az időbe nagy divat vót meg táncunyi. Ölé az hozzá emlékszek rá mikor ültek föl a kocsira.

Aztán persze nem láttam sokáig mert elkerült innen messze. Hanem amikor a muszáj Pamuki Dömötörtü ezt a házat amibe most a Pali lakik, megvette akkor láttam a Gyánó Csanával együtt erre fő sikorának. Ki vót öltözve a parádás kocsis ruhába, fényes csizma, tollas kalap, szépen állta bajusza. Ölég az hozzá jó zömök ember is vót. Hát, aztán má hire vót, hogy a Sass Jóska vissza gyün Osztopánba. Meg hát a Csana bátyáddal együtt. Gondutam hogy az lehet. 38 oldal

Nahát aztán mikor össze értünk köszöntünk egymásnak.

Keményen mondta:

Jó napot aggyon isten!

Rám nézett.

- Ejnye te öcsém, te nem a Cseszkó Márton fia vagy?

De bizony az vagyok. Feleltem neki. Aszonta akkor: formázod apádat. Együtt játszottunk apáddal mikor a Farkas Bálintná vótam szóga.

..Hát persze hogy ismerték egymást.

Még azt is mondta: Kutya gyerek vót apád is. Mer hát nem tudom is én a régi yilágba aki az uraktu nem fét azt kutya gyerekeknek mondták.

..Na látodéken mennyit kellett apádnak is meg nektek is harconi azér a kis földér ami most a tietek.

Aztán ott vannak a Ring meg a Sten meg a Simon, meg a Laczi Ferkó. Ezek 1848 után is csak pérlek lehettek. De 1867-ben jogot kaptak a földvásárlásra.

Hatvan hetven év múlva bárók lettek. Igen ám. De értették is a móggyát. Hogyan kell a szegényembereket magukho szelidíteni. Mikor a Fleistekhen Galambos pusztát bérbe birta a cselédség, konvenciós doktort tartott, Itt lakott a Magyar Gábor mellett. Ahun most a Krausz gyerek épült - a régi házban, Rózenferd minden másnap vagy harmadnap együtt érte a kocsi. Látod az urak megválogatták a szegény embert, hogy 39 oldal egészséges?

Aztán meg ott volt a Ring Számi mikor elkezdte a párcellázást nem válogatta az embereket, hogy szorgalma-e vagy lusta. Takarékos-e vagy pazarló. Hívó-e vagy hitetlen. Amilyen vót az ember olyannak méretett földet. Mert hát mit is garaszkodott volna. Ha lusta lesz majd szegénynek marad - ilyen is köll.

Ha szorgalmas lesz, majd még akkor szerezni. Akkor meg a bankba jön kamatos pénzér. Ez is üzlet.

Ha pazarló lesz elkölti amilye van.

Lesz kitől venni.

Ha takarékos lesz akkor berakja pénzt a bankba. Az is üzlet.

Ha hitetlen akkor értetlen is. Majd megneveljük.

Ha hívó akkor meg bizalmas és könnyen irányítható.

Mit is köllött volna félni a néptől mikor földet adtak neki. Meg is szerette az osztópáni parasztság Ring Samut. De még a rokonságát is. Amintán kiparcellázta a Jolánkai dűlőt. Hány ember elnyerte azt, hogy nem köllött az urak földjébe menni dolgozni, mert megtermett a régi föld meg az új annyit, hogy a családnak elég. Akik meg ujjanon vótak azok is könnyen eveztek azután. 40 oldal

- A Jolánkai ötezer négyszöglet édesapám is tőle vette. Azután tudtunk iga jószágot tartani. Ami által elindutunk a paraszt életbe.

- Na látod. Hát meg akik a Siklósi, Botka, Pesti, féle birtokokat megvették, - egyszerre jóálló pógárok lettek.

Melyik volt nagyobb ur?

Melyik volt itt a legnagyobb ur Pista bácsi? A Perneszi-
ekről nem tud valamit?

Hu a Pernesziek nagyon régiak vótak. Hát iszen külön vá-
ruk vót itt. De én ugy hallottam hogy a Tallián valami só-
gorság folytán a Pernesziek utóda volt.

Édes öcsém, amit nem tudok az hiába valóság, azt nem tudom.
Annyi bizonyos hogy a Tallián meg a Botka, meg Pamukon a
Bodonyi ezek hárman olyan egyvonalu urak vótak. Együtt szok-
tak ebédelni. Azután amikor vendégeket fogadtak a pap is
meg a kántor is meg volt híval.
Együtt ebédelték velük.

- Hát a Svasticsok? Mert a Svastics gyerekeket még én is
ismertem. Szerettek lovagolni. Meg az angol kertjükben voltak
szép színes nyulárok kalitkák. Most a Rumiéké ez a hely.

- A, A Svasticsok olyan szegényes urak vótak. A Botkával
vótak sógorságba, aztán hogy a Siklósi elköltözött osz-
topánbul aztán a birtokát eleinte bérbe adta, valami Simon
Andor nevű zsidó embernek. Aztán meg a Stein Rezső bérte. 42 old

- Nahát ezek a Steinek négyen vótak testvérek. A Samu
bótos vót a Jakab szabó vót, a Mór meg Kaposba ügyvédkedett.
De ugy beszéltek hogy ez valami nagy bajt kapott "ugy mondvá"
megbolondut. A Rezső az vót köztük a legnagyobb csibész, nem
választott semilyen pályát csak sefttűt azér kapcáskodott
bele a földbérletbe is.

- A Samu bácsit még én is jól ismertem egy fia
meg egy lány vót. Az Endre meg a Rózsa. A Endre szemüveget
hordott. A kaposvári Takarékpénztárnál volt főkönyvelő.
A Rózsi szép barna piros leány volt.

- Szóval azt akarom beszédemből kihozni - közbe szól
Pista bácsi - hogy a Botka meg a Tallián alighanem össze
beszédtek aztán a Svastics Palit segélték valahogyan, hogy
hogyan se, "nem is tudom én" de azé lett a Siklósi föld
bérbe.

- Hát hogyan ment tönkre egy ur Pista bácsi?

- Csak annyit tudok, hogy a Siklósinak vót két fia.
Jenő meg a Béla. A Jenő meg kitűnő szemorvos volt.
Nahát ennek a taníttatása sokba került. Nagyon finom
ember vót ez a Jenő.

Azután is lejárt ide a faluba nyaralni miután má végzett orvos lett az édesapjával. Sohasem felejttem el hogy onnan ami most a Huszár Jánosé na meg a te vőődé a Pongráczé az az odalas földbü kibuggyanó forrás vizébü vitetett magának ivó vizet még akkor is amikor csak nyaralni járt le.

De hát ugy beszéltek ám, hogy nem a doktor fia miatt ment tönkre, hanem a haszontalan Béla nagyon könnyelmű korhel, kártyás, fehérnépes fia miatt.

- Na Pista bácsi a Topa keresztapám is ezt mondta. Azt mondja mikor elárverezték mindenét a Siklósinak az ő édesapja is elment. De nem jutott neki más mint egy vonyókés. Ez a vonyókés még most is meg van. A Siklósi uraság bognár-műhelyéből való.

- Na mikor aztán a banké lett a föld. Bérüte a Maár Gyula is a Sóós is. Utóbb aztán a Ring Számi birta amig ki nem párcellázta. A kastélyt a Rumi Vendel vette meg 150.000 öf földdel az istállót amien a gazda lakói vót Huszár János vette meg a ~~Kiskútház~~ 70.000 öf földdel. Az utcai cselédházat Vincé Mátyás vette meg a belső hosszú cselédházat Gadányi József vette meg.

44 oldal

Rumi Vendelnek három fia két lánya volt. A legidősebb fia Pista akkor vót Marcaliba plébános. Aztán a Lajos, Gergely Cecilia, Mária. Az öreg Rumi Vendelnek Zala megyében hét hold szőlője volt ezt eladta, na meg a pap fia is segítette. Meg aztán maradt jócskán adóssága is a vételárba.

Huszár János Niklán eladta az apai örökséget még a jószágát is mert nem nagy birtoka vót. Aztán adóssággal megvette a nagy istállót, magtárpülettel együtt.

Kovács Lajos aki Somogyváron Ujpógár Lajcsinak neveztek. Eladta a somogyvári földjét. Éppen ugy mint a többiek is a szerződés iratást, meg kebelelést meg valamellest előleget füzetett a summa vételárral adós maradt. Vót két fia három lánya. Vera, Ferkó, Katus, Lajos, Juliska. Ölég az hozzá a kis viszaki táblát épülettel együtt körülbelül 70.000 öf-öt megvett. A malomi dombot Városi Péter vette meg Kadarkutról származott ide. Meg egy drótestót Kavalek János vett meg 15 holdat. A déli dombot a somogyvári főjegyző Erdély. A vasutállomás mellett pedig Ring Samu Lipót öccsével társuval téglagyárat építtetett. A Krája pusztát is vidékiek szálták meg. Bódis Varga Illésék Kutasru. A Markovics Lajos Gyugyru. A Torma János Somogyvárru.

A Perák meg a Maros Vámosru. A Hosszu János Dadáru. A Sziládi János Kaposbu. A Fejes János Gylambos pusztáru. Ambrus György Vámosru.

Na a kiskrájai földeket má osztópániak vették meg. Csak a Szentes Lajos meg a Teleki János ezek gyűttek, Szabásru. Persze ez a kiskrájai föld má Pesti Pálé volt. Aztán a Pesti féle házat is Szentes Lajos vette meg. Teleki János meg a volt cselédházat, amit később eladott, Boszkovics Istvánnak aki Buzsákrul származott ide a faluba. Pesti Pálé vot a Bajnicskai dülő. Na ebbü is vettek vidékiek. Horvát János aki Kutasru gyűtt. Szelman János Vámosru Perián János nem tudom, alighanem az is Vámosru. A Szelman meg a Perián vótársak vótak. Hajas lány volt a feleségük a Hajas Pál meg a Hajas Jóska nővéreik.

Pista bácsi hát a nagy viszak: az talán a Bodonyié volt? Mert ugy hallottam hogy a klenovics Sándor Bodonyitól kapott valami ajándék földet, kastélt.

De hogy is vót az a Bodonyié. A Bodonyi Pamukon lakott. Meg, fölgye is ott vót. A nagy viszak a Botka uraságé 46 oldal vót. Iszen a Klenovics má Korpádtu gyűtt vissza meg vennyi azt a birtokot, ami a Botkáié vót. Csak a Bodonyiná szedte meg magát, mer hát "nem tudom is én" szobainas vót. A felesége meg hát bejárt a kastélyba. Hát aztán hogyan miképp de könnyen szerezték a Bodonyítu. Így tudta megvenni a viszaki kastélyt.

- Tuggya Pista bácsi! Édesapámtól hallottam, hogy mikor bevonult katonának akkor még Klenovics Sándornak is 30 krajcárgya vót. Neki meg 40 krajcár. Egyformán szegények vótak. Aztán most Klenovics olyan kisebb féle ur 100 hold fölgye meg kastélya van. Édesapám meg szegény most is.

- Tudodéken az vót ám érdekes. Mikor a Boronics János elvette a Klenovics lányát. Az öreg Boronics jó álló erdős vót meg má vót háza - 10 hód földje, ellenezte fiának hogy csordás lányt vesz el. Most meg aztán má a Boronics szegény a Klenovics lányhó. Vagy hát amikor Klenovics meggazdagodott, akkor derüt ki, hogy Boronics nem is olyan rosszu házasodott.

Ölég az hozzá a nagyviszakot is többnyire vidékiek száták meg. Csak a Magyar István vót osztópáni. Hej de szerette a bort. Iszen abba is lelte halálát a boroshordó emelésébe megszakadt. A házát Sárdi János vette meg. Alighanem Vámosru való. Na meg a Barna Pál, Barna István gyűttek ide. A Dolgos aptya vót kanász. Dörnyei János Buzsákrú az Ilisics is valahonnét Buzsák felül került erre.

- Hát aztán hogyan hogy a Tallián nem ment tönkre? Hó a Tallián inkább szerzett valamikor Andor majort amit a Laczi Ferkó bérüt. De valami Sósfi nevű uré vót.

- Laczi Ferkó? Nem az lakott a hajtott cselédházban?

Dehogy is nem.

Hát mi volt annak eredeti neve?

Valami Ring féle mert a Laczi nevet a Ring Lázár nevén adta rá a nép. Mer hát valahogyan atyafiságban vótak egymással. A Ring Lázár fia volt a kuka Ring Ferdinánd 48 oldal annak fia Maga a Ring Samu. A Ring Vilmos meg Marcaliba tanut kékfestőnek. Ölég az hozzá a Tallián miután megvette a Laczi Ferkó féle földet azután, nevezték el Andor majornak, mert azt má a Bandi vette meg. Na hát aztán hogy el né felejtjük a Talliánnak nagy tekintéle vót. Hogy aztán, az aptya után-e vagy "nem tudom is én" mér - mer az aptya hát híres fősbíró vót - de a Veszprémi püspököt megnyerte per utján.

Hát milyen perük vót ezeknek Pista bácsi?

Millyen, a annak nagy híre vót megveszerte. Mit gondusz egy püspököt megnyerni. - Még ha ur is, akkor is -.

Ölég az hozzá a Tallián Bandi nem engedett. Na hát "nem tudom is én" az ügyvédek vitatkoztak ám. Meg hát a Tallián is csak azért nyerte meg: mer amikor a Szengáloskért kivette bérbe. A szerződésbe kikötötte hogy, amiket beépít a majorba - szóval amit az épületekre költ - mer hát nagyon elváltak hanyagulva a gazdasági épületek is meg a cselédházak is - azt a bérlet lejártakor a tulajdonos megváltani tartozik.

Vagy hát a beépített épületek anyaga is a 49 oldal bérlő tulajdonát képezik.

Na hát evvel az egy ponttal nyerte meg a Tallián. Amikor aztán a bérlet lejárt elhajtotta az ígásokat az instrukciót ide szállította meg a lebontott épületek anyagait...

Ölég az hozzá, nagyon jó gyűtt ki vele. Akkor aztán föllendült építkezett. Vót sok jószága trágyázta a földeket. Az új andormajort is. Mert a Laczi Ferkó csak használta de nem

művelte, birkákat tartott rajta. Na hát aztán Kaposba, járt be zülleni. Vitte a hosszú "sörgye pipaszárát" a kezibe. Itthun is kocsmázott kártyázott, aztán mindig akadtak lump emberek akik leültek vele. Nem is igaz, hogy nem az vót a szerepe, hogy jó módu pógárokat elrontsa. Mennyien tönkre mentek a faluba aztán a földet csak vevegette a Ring Lázár. Na utóbb a Tallián is meg vett sok házat, kocsmát a beltelekkel a faluba

Pista bácsi! A Tallián uraság még akkor is vett 50 oldal földet amikor a Ring Samu parcellázott. Hiszen még én is tudom. Amikor a zongorai tábelle között meg a hosszú dülő között megvette. Abbol hasogatta a negyven holdas "ujbirtok" táblákat ki. Ezt aztán má én is kitudom számítani hogy mikor volt. Én tíz éves voltam amikor első éven kötélhuzó voltam a képesbandában. Akkor 1911-et írtak. Nó akkor még meg volt a hosszú dülő, mert emlékszek rá. Tizenöt kereszt kötelet, kellett az istránga össze csatolni, hogy végig elég legyen. Nyakamba akasztva egy gurtniból össze vart huzó. Az összevart végébe szíj közé erősítve vaskarika, abba akasztottuk bele az istrángba erősített vaskampót. Aztán huztuk a tarlóföldön aztán minden félmarék alá egy-egy kötelet leterítettünk. Szóval innen a malomi uttól a laskai határig egyhuzomba ment a banda. Hej amikor leértünk oda a lapba ahol most a viszaki ut "horhócska" van, fölmelegedett az idő. Szél ha fujt volna is nem ért volna a dombkatlanba bennünket. A szemünk előtt kékesbarnás, vöröses karikák vibráltak. Isszonyu melegség volt. A számmal fujkodtam, hogy az orrommal egy kis levegőt 51 oldal érezek. A vízfordó lányok a méhestől hozták a vizet. Ez meg messze van ide. Későn értek oda. Mikor a dombnak fölfelé huztuk a kötelet, szerencsére már fele elfogyott. Így is nehéz volt följutni. Hát ha nem ért volna oda a Hirkás Rozi a vízzel, talán el is ájultam volna. De hát mi volt az az egy bögre víz. Most hogy ittam annál jobban kívántam. Az egész banda kiabálta; vizet/ vizet!..

Lengyel keresztapám volt a képes gazda. Láttá hogy mindenki szomjas. Nem engedte hogy a méhesi kutra menjenek a lányok, hanem a malomi kiskutra ez közelebb vót. Na hát innen előbb is vissza értek. De csak addig tartott a két sajtár víz amig oda értek. Hát 21 kaszaerő volt 12 pár /bokor/ egy bokorba volt két kaszás két marokszedő, 1 kéve kötő, egy kötélterítő. Tehát $12 \times 6 = 72$ Hetven kettő szomjas gége várta a két sajtár vizet.

Na hát azt hozom ki belüle hogy 10 éves koromban még meg volt a hosszú dülő.

De második éven mikor arattam, 1912-ben már újbortoki 40 holdas táblák voltak az országuttól nyugatra. Akkor vette meg Tallián Andor a Siklósi meg a Botka féle 52 oldal földeket amik az ő földje közé voltak ékelődve.

De a nagyviszaki Botka féle földekből akik vettek azok meg nagy hátrányba jutottak, mert a viszak felé vezető ut amellyik a Siklósi féle földön volt a Talliánnak nem tetszett. Meghivatta az osztopáni irodába a jegyző által - na meg a képviselő testület - a faluban lakó, de viszakon vásárlott földek gazdait. Akkor még nem tudtam hogy ipam lesz a halála után. Mészáros József, Ring Farkas, Pamuki István, Paccsai Imre, Vörös Péter, Matán Lajos, De a viszakon lakó Klenovics Sándor, Boronics János, Dörnyei János, Sárdi István, Barna Pál, Barna István, Dolgos József, Ilisics József érdekelteket. A jegyző szépen előadta, hogy az uraság nem szereti, hogy a birtokán keresztül vezet az ut. Jót akar a gazdáknak is, mert a dombokat lehozdattya a völgyekbe és jobb utjuk lesz a gazdáknak mint eddig.

A napam szokta elmondani később nekem hogy a megboldogult ipam nagyon dühös volt a többi gazdákra mert nem mertek szólni. Ő egyedül ellenezte. De a többi bele ment.

Még annyit ebből hogy a dombok leszállításából semmi sem lett. Ellenben háromszor kellett leszáll- 53 old ni kereket kötni mikor trágyát hordtam már később és is a viszaki 10.000-ól földre. Szegény ipam megmenekült ettől, mert 1913 őszén a Somogyfajszai hitbizomány erdőjén egy kidülő fenyőfa koronája a koponyáját megcsapta és belehalt.

De volt ám más baj is, meg a Talliánnak a napamék földje szomszédos volt vele és a megyén nagy hatalmas szilfák voltak sűrűen éppen a mi megyénken. Szóltam én az ispánjának Nagy Lajosnak. - Hiszen a maga sógora volt az Pista bácsi - hogy tisztogattassa meg azt a gyepűt mert nekünk sok kárt csinálnak.

Én akkor még persze gyerek ember vótam, talán 24 éves. Az ispán gunyosan rám nézett és így felelt:

- Jó van! Majd ha rájuk kerül a sor fölnyessetem. Ha nem is mondja senki. Én nagyon lealázva éreztem magamat, de nem mondtam senkinek. A napamnak is csak annyit mondtam: hogy majd fölnyesseti. Elmúlt egy egész év nem történt semmi. Be mentem az urasághoz. Megkértem hogy rendelje el a nyessetést.

Az uraság az ispánhoz küldött.

Én meg nem feledtem el a tavali gunyos megalázást. Nem mentem hát az ispánhoz, hanem egy hétfői napon elutaztam Lengyeltótiába a járási bírósághoz. Azelőtt soha még ilyen helyen nem jártam. Emlékszem rá hogy nagyon bátor-talan voltam.

Nagy dombon volt a járásbíró, hivatala. Egy huszár-csákós fekete pörge, bajuszu zsinóros ruhában csizmában hívott be a hivatalba. Fekete férfi elé kerültem. Vitláz járásbíró volt. Kikérdezett. Mikor elmentem a panaszomat azt mondta. Jó van fiam. Ki megyünk helyszínre és kártérítésre kötelezzük a Talliánt. Van-e valaki ismerőse gazdatiszt vagy gazdász akit szakértőnek megnevez. Én hivatalból kinevezem Gyalog György felsőbogatí intézőt. Meg majd a Tallián is valakit megnevez.

Azonban hozott-e magával pénzt? Ha nem hozott az sem baj. Adok utalványt aztán postára adja.

- Nem tudom mostmá hogy mennyi milliót kért. Ez csak biztosíték. Ha Talliánt elmarasztalja a bíróság ő befizeti ezt az összeget magának meg vissza fizetjük.

Csak addig kell az amíg kiszállunk, mert a kiszállási költséget biztosítani kell.

55 oldal

Én a Kürtös pusztai Garai nevű gazdát jelöltem meg szakértőnek, aztán befizettem a biztosítékot.

Közeledett a tárgyalás ideje kimentem én vizsákra vittem egy kocsi trágyát. Hát uram fia a Valkók meg má nem is emlékszem rá hogy kik fönt voltak a magas szilfák tetején nyestették. Lent is tisztogatták a gyepűt. De előzőleg a faluban már nagy híbe vót a dolognak hogy : "a Sass Jóska nagy fába vágta fejszéjét". "Urat megnyerni egy ilyen szegény embernek"? Hová gondot szegény feje? Majd fűzet ha van sok potya pénze csak pörösködjön. A napamat ijesztették. Persze meg is ijedt, sopánkodott. Hát mikor megmondtam, hogy már tisztogatják a gyepűt. Nem kellett egyéb.

- Ergye vissza Tótiába szüntesd meg. Rosseb ott egye meg azt az előleget vissza kaptyuk vagy nem de én urasággal nem pörösködök.

Vissza is mentem másnap. Mikor beléptem a járásbíró mingyárt kérdezte na fiam mi ujság?

Tekintetes járásbíró ur nem kell kijönni. Mér? Kégyeztek talán?

Eggyezni nem egyeztünk, de a fákat nyessik., A gyepűt tisztogatják.

- Hát csak had nyessék a kártérítés visszamenőleg megjárt. Ne féljen fiam.

Én megdöbbsenem hogy hát ha nem is tudom vissza csinálni az ügyet. Végül mégis összeszedtem magamat.

- Tekintetes járásbíró ur az egész falu engem gunyul, hogy urasággal kimerek kezdeni.

- Csak had gunyulják. Majd az nevet aki utolján nevet. Ne féljen fiam. A törvény azért van hogy a gyengéket megvédje igazságukban, az erősekkel szemben.

- Én ezt megértem és el is hiszem. Nem is kételkedek az igazságszolgáltatásban. Csak a napamat nagyon megijesztették.

- Jól van fiam. Ha úgy akarja vissza csináljuk. A postai levelezéseket kifogjuk az előleghűl a többi vissza fizetjük. Mingyár kiszámítom.

Másnap a kisbírónak átadtam Talliánnak szóló levelet. Én meg át mentem Kürtös pusztára Garai József sógorhoz. Ugy sógorság hogy a felesége Török Katalin az én napammal Török Erzsébettel első unoka testvérek. Ki üzent érte a sógornéni. Nem sokára bejött. Köszöntés után mingyárt rátértem; hogy miért mentem. A sógor végig halgatta és így felelt.

- Kár volt vissza csinálni.

Mert sógorom igaz hogy úgy mondja a nép nyelve "Kutya nem eszi meg a kölkit". De a törvény az más. Megfizette volna a Tallián még a szilfa gyökerek által okozott kárt is. Mert majd én megmondtam volna hogy a gyökérzet hogyan szívja el a föld erejét. Különösen a szilfa nagyon élédsdi fajta.

Este meg eljött hozzánk a /csősz/ Márton Pista sógor. Ennek meg amugy is örültem, mert a lakodalmában mint gyerek ott voltam. Mikor szován Julcsával összekerültek.

- Hallottam sógor hogy vissza vontad a pert a Talliánnal szemben.

- Vissza sógor.

- Gratulányi akartam mikor meghallottam hogy szembe mertél vele helyszkedni. De hát máma hallottam hogy begyulattá.

- A fenyő se gyulladt be.

Most már aztán a napamasszony átvette a szót.

A rosszabb pörösködjön Pistánk akárkivel is. De különösen egy urral. Majd ahogyan eddig is kenyeret ettünk az nélkül a kis darab föld nélkül azután is azt eszünk. "Urakkal nem jó egy tálból cseresznyét enni, mer a magját ránk lüdüzik".

Egészen nem úgy van ám Ángyi. - Közbeveti Márton sógor.

A fiatalember akaratát nem jó ám ellenezni. Meg hát a tekintélet is rontja. Most azt beszélnek a faluba "na ugye kár volt a Sass Jósának taknyoskodni?" Ugye begyulladt? Jó tette a napa ha nem engedte pörösködni. A "gazda" cseléd meg a rokonság kinevették.

- Had nevéssenek Pistánk. Majd meglepszünk mink mások nélkül. Van, hála Isten föld. Dógozunk benne. Aztán beszéljen aki mit akar.

Nekem megtetszett Márton Pista sógor beszédje. Elhatároztam hogy hamarossan elmegyek hozzájuk beszélgetni.

59 oldal

- De ugye Pista bácsi nagyon belemerültem mint aki evés közben étvágyat kap. Még egy dátumot fölidézek. A Kák Klenovics Sándor akkor gyűtt vissza osztópánba Viszakra lakni, amikor mink is vissza költöztünk Osztopánba, Prósza pusztáról. Édesapám szokta mondani hogy mikor 1904 április 24-én a bölöndzei erdősaroknál az országuton keresztül gyűttünk; Klenovics Sándor kocsis meg az országuton Hí-ü felül haladtak ott köszöntötték egymást az egykori ujjancz honvéd társak a volt csordásbojtár meg a volt csikós bojtár.

Szóval, hát 1904 táján lehettek a Botka féle földek szét parcellázval.

- Na látod körülbelül akkor lehetett... De hát a Tallián felü még elmondom, hogy milyen nagy tekintélye vót.

Látodéken a csendőrség először Somogyfajszon vót. Onnan jártak ide is örködni. A Tallián kivitte hogy ide heleztek a csendőrörsöt. Építetett csendőrt lakonyát, - amint tudod is hogy itt vót ahun most az ovoda van - az andor majori telekre Az állam bérletet füzetett neki. Na "nem tudom is én mennyit" valami csekélyebb bérletet, mert hát úgy mondvá öneki hálláták má a csendőrök legjobban.

60 oldal

Különösen abba a világba meg. A szegény pornéphek nem sok félténivalója volt.

Na látja Pista bácsi mint teszem hozzá, édesapám sok-sok mérgelődését, hogy hát amikor az aratási szerződést írták alá a község házában, már kellett ott lenni egy csendőrnök is. Persze a szerződésben benne volt, hogy a megállapított arató részen kívül, az egy hold kukoricza földért mennyi nap kell kaszálni. A fél hold feles krumpliért meg olcsó napszámot télen nyáron.

Látástól látásig.

vagyis hajnali szürkülettől sötét estig. Az aratók úgy szokták mondani; látomástu vakulásig.

A szerződést tehát aláírták azok akik aláírták. - Mert aki feleselni szokott év közben azoknak a jegyző meg a csendőr meg a képviselő testület előtt elmondták a "sentenciát" hogy mihő tartsa magát.

Mit szól hozzá Pista bácsi egyszer a pajtáskertbe répatemetés volt. A maga ipa az öreg Nagy Vendel ur, a Muszáj Jóskát hazaküldte mer sapka vót a fejibe. Türelmesen szokott káromkodni az öreg. Aztán elénekelte először a Jóskát.

- Hát te Pundra! Mi azt a boldogságos szent szakramentumot tetté a fejedre, zsidó sapkát. Tudd meg 61 oldal azt, hogy tisztességes uradalomba, csak tisztességes öltözetbe lehet dolgozni. Most mingyá fogd az ásót meg a lapátot aztán eriggy ki a gazdaságba. Mici sapkába ide a lábodat be ne próbád tenni.

Engem meg avval szokott ölteni, hogy "Lesz színes vagy nem lesz színes"? Ennek meg az a meséje hogy az unokájával együtt jártam iskolába. Hazafelé én voltam a vigyázó. Persze szigorúan ragaszkodtam a rendhez. A Nagy Pista meg a Geszti Jóskával kiugráltak a sorból. Aztán engem hecceltek amikor egy másnak mondták: GYERE VELEM PAJDESZ....

Én persze nap napután fölírtam őket, aztán hát a mester ur szólt a Pista öregaptyának, hogy a gyerek magaviselete lerontja a tanulási eredményét. Mikor az öreg "gazda" ur kerhőra vette Pistát. Akkor tévesztette meg Pista az öregaptyát avval hogy én azért írtam föl, hogy nincs színesem aztán kértem tőle de nem adott. Mi tagadás elég bászli gyerek vótam, nem mertem vóna még azt sem mondani hogy nem igaz. Csak hallgattam. Aztán ebből az öreg "gazda ur" úgy vélte, hogy az unokájának volt igaza.

A másik nyáron mikor arattunk már kicsit erősebb voltam. Tizenegy éves. A Pistánk meg tizennégy. A volt zongorai táblába zab volt a zabkötél nagyon nehéz volt. 62 oldal
 Aztán megint végigjárták a táblát, megint tizenöt kereszt kötelet kellett felszedni. $18 \times 15 = 270$ Kettőszáz hetven köté. Három csomóba. A köteleket belerakták az árokba az út mellé. Hogy az akácos gyepű árnyékoljon nekik. Az első rendnél nem volt baj mert a kötők elkészítették a kötelet. Csak indulni kellett vele. Hanem a második rendnél volt a baj. A kötők lemaradtak a rendvégeig. A kötél terítőnek amikor kiért nyomban vissza kellett futni. De ahogyan csak birtunk úgy futottunk, hogy mire a marokszedő az első markot felszedi a következő rendben nekünk ott kellett lenni a kötéllel.

Majdnem, úgy eszem le a magas partról. De a Pistánk már indulni akart. Felakarta venni a kötelet de nem bírta el. Nagyokat káromkodott, nem akart sirni. A vége mégis az lett. Na én, fölsegítettem neki a terhét. De akkor meg a parton megakadt. Mikor én is összeszedtem a három kötés kötelet. Fölakartam, lóditani a vállomra. Az, istráng egyet pattant - elszakadt. A kötél széjjel gurult. Közben hallok hogy a kötőm Benkő Gyuri bátyám kiabált;

- Józsi! Sass Józsi! Gyere má.

Hun vagy má avval a kötéllel.

Én meg az istrángomat kötözgettem. De már alig láttam. Sós nedvesség ömlött a számba; sirtam.... 63 oldal

V I H A R

Hej Pista bátyám sohase felejttem el azokat a kis szürkülő sötétülő felhőket amik aratáskor keletkeztek fölöttünk. A kaszások mérgelődtek, hogy : Má meg eső akar lenni. Megin majd szárogathatjuk a képeket. Hát mér ad az Isten addig esőt amíg le nem aratunk.

Én meg magamba imádkoztam, hogy csak már eredne neki. Na sokszor meghalgatta Isten a kérésemet. De a harmadik nyáron mikor arattam mindig nagy dörgéssel villámlással estek az esők. Ha megláttunk egy kis szürkületet nagyságu felhőt hamarosan dörrent egyet aztán olyan gyorsan lett belőle locsogós zápor, hogy alig volt időnk elbujni nem hogy még a kévéket is össze rakhattuk volna.

Bőlöndzsén buzát arattunk. Sarokra kezdték vágni a kaszások mert úgy takarta szebben a kaszatakáro.

Mikor a hosszabb rendben haladt a banda az egész arató nép elfért a hosszú rendben. Jóízűen ment a munka, délre le akarták végezni a tábla buzát. Egyszer csak dörrent egyet.

- Gyertek az akolba. Kiabálták az emberek. Futóra az egész. De mire beértünk csupán egy lucsok volt mindenki 64 oldal

A kötélhuzók aztán elsők voltunk. Nem volt akkor még az akolba senki más mint az öreg "gazda ur". A kötélhuzók köréje telepedni akartak mint a kotyló köré a csibék. Én nem mentem oda mert kerültem az öreg "gazda urat" nem szerettem, hogy mindig a "szinessel" csufolt. Elhúzódtam a birkák felé egy sarokba. De a gyerekek se maradhattak ott az öreg mellett.

- Menjetek kedves gyerekeim én mellülem, mer én bűnös ember vagyok. Az én bűnömért ne hogy nektek is bajjotok legyen. Menjetek oda a kis Sas mellé. Haggyatok nekem imátkozni.

Mire az egész arató sereg be ért. A zuhogó eső is szünetelni kezdett. A dörgés villámlás távolodott. De az akol előtt hömbölgött a víz meg a kocsi bakháton. Édesapám is félre húzódott. A fiatalok közül valaki elkiáltja magát a dörgés után;

Üsd! - Üsd!

Az öreg "gazda ur" hajadonfővel imátkozott az akol egyik sarkában, édesapám a másik sarkában. Most össze néztek. Mintha két régi haragos akarna kibékülni. Aztán a "gazda" elkezdte a fiatalember felé;

- Fiam! Ne csufold ki az Istent. Itt nem csak magad vagy egyedül. Ennyien ne bűnhődjenek egy vagy két ember bűnéért. 65 oldal

- Igaza van "gazda ur" vetik közbe a leányok. A legények meg a fiatalemberek már szervezkedtek, hogy "bakugróznak". Le gugoltak sorba aztán a hátusó ugrott. Jó be ugrott a negyedikre. Aztán sorra ugrottak aki jó előre ugrott arra előbb került a sor. A lányok meg a ruháikat facsarták, hogy az előbukkanó naptól hamarabb megszáradjon. Az idősebbek összehúzódtak közelebb egymáshoz, előhozakodtak. Ilyenkor mikor dörgött villámlott az öreg "gazda" is megselezidült:

- Kedves Atyafiak jó halgassátok meg amit most mondok. Olyan igaz minthogy az Isten az égbe van, hogy a világ nagyon elromlott. Nem akargyák az urak elismerni, hogy az ember természetesen esze tovább lát, mindenféle írka firkász tudománynál. Most má nem ölég a gazdaságokba, hogy aki megöregedett gazda tapasztalat alaptján vezesse a gazdaságot.

Fölügyelőkkel, intézőkkel, írnokokkal akarnak gazdálkodni.

Itt van a Jolánka pusztja. Hány féle gazdász ellenőr, próbálkozott a báróné mellett. Aztán tönkre mentek. Jolánkán nem termett semmi csak birkalegelő vót. 66 oldal

Most miután megvették az osztópáni emberek pögárok is zsöllérek is. Elkezdték mind sajátjukat művelni. Buzatermő föld lett belőle. Itt van a Tallián uraság élvény ember. Mikor meglátta tavál, hogy Jolánkán milyen buza termett csak elcsodálkozott. Mingyá el is határozta, hogy az idén egy tábla buzát vet bükköny után. Aztán láttátok a mai vetést hogy milyen szép buzát terem a homok föld is jó műveléssel. Szóval hát nem oskola köll ide hanem tapasztalat.

- Hát igaz hogy ide is fölügyelő gyün gazda ur?

Kérdezte valaki.

Igaz emberek, de azt mondta az uraság, hogy éntülem nem vál meg, mer az én tapasztalatomra szükség van.

- Aztán kiderült hogy a homokos talaj hamar beitta a vizet. Gyerünk emberek.

Kiáltott Lengyel István keresztapám. De akkor már a bakug rózást átváltoztatták hajózásra. Egyik kötőlegény kantáros kötényt jó szorosra össeze fonták. Ez volt a lapát evező. A kötélhuzó istrángokkal meg befonták a legényeket meg a láap nyokat. A Császtli Ferkó bácsi volt az evező. Aztán egy menyecske egy legény, egy leány és így tovább. Hosszu sora vót aztán hátú valaki összefogta a két kötél végét. Mikor aztán elindult a hajó az evező hol jobbra hol balra kanyarodott. Aztán jól elverte a népet. 67 oldal

- Hát hallod éken szól Pista bácsi. - Az aratás most má egész más mint valamikor vót amikor még

Sarlóval arattak.

Somogyvári Pistabácsi nyomán.

Boldogut édesanyám szokta mondanyi, hogy mikor együtt vót még a három somogyvári ág, vagy ahogyan szokták mondanyi: Cseszkó bokor. aztán nem tudom is én a három fertál szexió is együtt vót. Itt a küköröszton bellü a vizzállási föld - ami most a Szabó Pistáé a mienk ~~part~~ mellett - ölég az hozzá az egész ősi földünk együtt vót. Hát jó egy darab vót. Aztán mikor az egészbe buza vót: Hatan, egy álló hétig aratták. Micsoda köserves munka lehetett az.

- Hát Pista bácsi annyi földjük volt a maga őseinek?

- Uhgyám hát ez ugy maradt rájuk mikor a "jobbágy" földszabadulás vót.

Mert hallodéken abba az időbe menné nagyobb család vót együtt, anná több robotos földet tudott vādunyi. Neféd vót akkor a bajba az olyan család ahun nem született fíu gyerek. Mer hát a munka vót a minden. A földesurnak az egyik darab földjét a robotosok dógozták meg. 68 oldal

Na hát ölég is hozzá az én őseim ott laktak a falu végen. A Parkas Csanáéktu egészen a Bába Jóska féle temetői földig. Abba a zsuppos házba laktak amikor "nem tudom is én" a Csá-vics Pali felesége lakott amikor leégett. Na aztán mikor megszáledtek a Lukács bátyám építette ezt a házat amibe most a Mészáros Sándorék laknak. Mert hát az én öregapám is a János meg a Jóska nevű testvérjével hárman vótak. Három fertál hely szexlóba. A János magtalan vót. Hát aztán nem vót kedve robotba járni. Bejárt Kaposba a megyeházára szolgányi. Aztán hun katona vót hun meg pandur. Így szógáta le a robotot a fertál után. A József meg valahogyan elmaradt a gondukodásba. Ölég az hozzá eladta az örökségit. Öregapám Márton vót annak is vót három gyereke. Édesapám aki megint Márton vót, Lukács bátyám meg a Nanin nénnye. Mikor megosztottak apámnak gyutott a szélső telek. Hát aztán édesanyám nem akart a temető szomszédságába lakni, aztán megvették a Ring Lázártu ezt a helyet amibe lakunk.

Édesanyám szokta mondanyi, hogy ez valami cigány tanya vót, itt az alsó Szabiaknak a téglavető cigányaiak tanyáztak itt. A házra nem emlékszek mikor csinálták. De az istálló akkor készült 1898-ban amikor én regruta vótam.

- Haj Pista bácsi: Ki írta rá az istállóra hogy -

MÉG MIKOR ÉN REKRUTA VOLTAM!

69 oldal

Én, irtam föl. Mert hát az Istállót a Sass Pali bátyád építette. Az tömette is meg föl is szabta a tetőt, meg az ajtókat meg az ablakokat is az csináta. Jó emlékszek rá 600 Hatszáz forintér végezte el az összes munkát rajta. Ügyes ember vót ám. Sokat keresett. De hát mi haszna egyik felü el is mulatta. Nahát nem is nagyon csóda. Mer hát a felesége "nem tudom is én hogyan miképp" a Vágner Mátyásza vót jóba.

Na látod annak a mindenés Linának az anyja is olyan magányos menyecske vót itt a faluba. A mindenés Naca néni. Aztán a lólopókkal össze játszott. Ugy beszéték hogy ilyen lopott lovak szoktak lenni az istállójába.

Azután meg a megboldogut Magyar Gábornak az pptya-özvegy ember vót, aztán kocsin hordta ki sándoricába pincszerre.

De úgy is beszétek, hogy az öreg is cimboráskodott, hogy ezen gazdagodott volna is meg, hogy lólopókkal összejátszott.

- Látja Pistabácsi már hallottam én is a Ferka Gyuri komántu, hogy úgy is vót, hogy egy éjjel hat lovat loptak el. ...

Hogy az ő édesapja a Ferka Ferenc bácsi őrzött egy este ^{70 oldal} részi bikaréten két lovat. Megnyigezte őket aztán lefeküdt melléjük. Ahogyan legetek a lovak mindig kicsit odább ment utánuk. Látta ám hogy sándorisa felü gyűtt egy ember csöndben. Aztán azt vélte hogy valaki a hegyrű gyűtt. Na oda ért az ember se szó se beszéd, kivette az édesapja kalapját a fejéből aztán vitte tovább.

- Ne tempozz velem, dobd vissza azt a kalapot. Szólt utánna a komám aptya. De bizon az ember nem dobta vissza. Aztán utánna ment. Na a faluvégen ledobta a kalapot és elment. Na a fölvetett kalappal vissza ment komám aptya. De a lovakat nem találta. Bejárta a rétet bokrokat a tarasica folyó mellett. De bezzeg sem hire sem hamva nem volt a lovaknak.

Másnap reggel hire futott a faluba, hogy : Sikorába a Kutiék kocsiját lószerszámját ellopták az éjjel.

Na meg a bikarétrű a Ferka ferkó lovait vezették el. De a Matán dombru is meg a falu közepérű is elvittek kettő-kettő lovat... Nagy bizonytalanság lehetett itt valamikor Pista bácsi.

^{71 oldal}
- Hát bizony nem jó vót valahogyan. A kóborcigányok is nagyon garázdálkodtak. De az Isten se tudott talán eligazodni azon, hogy kien keresse ha valami elveszett.

Na látod itt van ez a Sztojka Laci ez itt született a bikaréten a faluvégin, nem is tudom aztán Karádrú rendűték ide vissza amikor "nem tudom is én" mindenkinek valamelyik községhez kellett tartozni.

- A Laczi egy idős velem mert együtt voltunk sorozásra. Szóval 1901-be szaporodott vele Osztopán népe.

Hát a Séta Pistáról tud-e valamit Pista bácsi?

- Mellik. A sudérom Séta Pistáról? Amelyik azt szokta mondogatnyi.

Hopp zsupp! Ha levágják szecska.

- Ah Pista bácsi. Az a Szecska Pista vót. A Séta Pista rendes betyár vót. Valahonnan slavóniából gyűtt föl erre a tájra. De a Szecska Pista az nem betyár vót. Édesapám szokott erről beszélni, hogy kőtenyesen járt aztán utjártákon állandóan mondogatta: Hopp zsupp! Ha levágják: szecska.

Na hát a

Szecska Pista

éjjelszakára uradalmi istállóba szokott megszállni. Egyszer mikor, édesapám a Nagy Pál uraságnál, szolgált szállást kért jókor. Egyik boksza telepedett le.

Aztán vacsora után ment a kéményseprő. Hízei származása sváb volt ez a kéményseprő. Aztán rikácsoló hangon beszélt. Ez meg a másik boksza feküdt le.

Hajnal felé a kéményseprő korán akart menni söpörni aztán elkezdte kérdezni rikácsolva.

- Jóssi pácsi! Hány ura?

Édesapám hallotta de nem felelt. Nem régen feküdt le, mert éjjeli befogás is volt Marcaliból jöttek baba kovácsiba. Gondolta: - De hogy nézegetem én még az órát. De aztán a kéményseprő könyörgő rikácsoló hangja nem szűnt meg.

- Jóssi pácsi! Hány ura?

- Jóssi pácsi! Hány ura?

- Jóssi pácsi! Hány ura?

Aztán dörgő hangon ~~Áll~~ a Szecska Pista válaszolt.

Hány ura - hány ura? Az anyád szakramentuma. Hopp zsupp Ha levágják szecska!

Ej megijedt a kéményseprő. Fölugrott a helyéről 73 oldal futott esze nélkül ki az istállóból - kaparó meg kefe nélkül. Meg a lajtergyája is ott maradt. Édesapám hívogatta vissza de nem mert vissza menni amíg ki nem világosodott.

A Szecska Pista meg örömeiben ujjongva szaporán mondogatta tovább:

Hopp zsupp! Ha levágják szecska.

... Hopp zsupp! Ha levágják szecska.

... De hát ~~akkor~~ talán eltennénk magunkat hónapra.

Rá ér még Jóska bácsi mondják valamennyien. Juliska nevetve visszatér a Kusló Julára meg a Dándó Katára. Anyja a Pistabácsi menyé egyet ásít.

- Hát Jóska bácsi valamilyen egy világ vót akkor.

Vörös Jóska az unoka vő is marasztal. Majd hozzá fűzi.

Máskor is gyűjjön el Jóska bácsi. Elhiheti hogy jó hallgatni ezeket a régi történeteket. Julcsa mama; a Pistabácsi nászasszonya mint őrzőangyal vigyáz a kis dédunokára Marikára. Mert már mélyen alszik.

Pista bácsi mosolyogva még záradéku szót:

Azt versöd meg Jóska hogy mikor

"Osztopánba visszaakarták tóni a csikót a lóba"

-Hallottam én má' errü Pista bácsi. De nem tudom ki vót az a Györék. Hun lakott. Mer hát nincs neki utóggya a faluba?

- Uh hát a Györék Ferkó jádi vót. Csak a Bábák földjít bérüte. Mer hát mikor megszátták Osztopánt azután, megin vissza mentek Vrácsikra, hogy mér mér se ezt nem tudom.

Na hát a Györék Ferkó lakott a házukba is. Meg, hát az istálló is meg van még, ahun a Dömény Pál szabó lakik. Na mondom a Györék Ferkó terhes lovat vezetett el a ménhő. Persze nem tudom is én nem tudta, hogy a ló terhes. Miheti hogy vehette a lovat aztán nem látszott rajta.

Ölég az hozzá a lónak bajja lett otthun. Lefeküdt, fölkelte erőködött kapált a lábával. Mikor megin, lefeküdt aztán a mássát látták hogy elgyünni akar, megijedtek. Először kiásták a ló elejínél a jászol felü a földet. Mély árkot vájtak.

75 oldal

De hasztalan valóság volt, mer a ló ingerlékenységét nem lehetett avval visszaállítani, hogy az eleje gödörbe esett. Akkor hát nem tudom is én hogyan - miképp de a testét bevarrták, hogy majd csak addig vissza tartja a mássát amig megszünik az erőködés. De bezzeg haszontalan vót minden. Kiszakadtak a czórnák, aztán meg lett a csikó.

Hát tudod ékken a Györék Ferkó mikor visszakerült jádra meg azután is szégyüte az esetet. De hiába mégi csak a zosztopániakat csufuták vidéken, hogy visszaakarták tóni a lóba a csikót.

- Na ládéken errü érdekes lesz verset írnya.

- Jól van pista bácsi majd ha jó lesz a hangulatom írok róla. Mert hát a költészet is ugy van ám mint a Györék lovánál, hogy ha megindul nem lehet vissza tartani. Ha meg nem érzi az ember, hogy írni kell, akkor hiába kezd hozzá nem megy.

Pista bácsi! Ha nem lenne terhes gyűjjön átta mihozzánk ugy esténkint. Iszen ölég közel lakunk. Aztán meg elbeszélgetünk majd.

- Jó van majd áttu megyek.

- De Jóska bácsi maga is el gyűjjön ám máskor is. Biztatnak Juliska is meg az ura Vörös Jóska is az egész családdal. Aztán elköszöntem,...

— Jóóccakát....

76 oldal

Harmad vagy negyed nap este bekopogott Pista bácsi, mihozzánk. Hej örültek az unokáim. Mert már akkor egy két fejeztet irtam a Pistabácsi beszélgetéséből. A Jancsi gyerek oda sugta nekem "Nem tudomis én - ölég az hozzá" csendben leintettem a kölkeket, hogy meg ne bántsa a jó öreget.

- Szóval hát a maga családfájában is volt pandur? Pista bácsi. Láttá is maga ezt a nagybácsiát?

- Látni nem láttam, csak ahogyan elbeszélték édes apám meg édesanyám, hogy hogyan vótak annyian együtt mint a kötélcső alatt a csibék.

Aztán mikor lehetett az nem tudná kibogozni?

SS- Uh.. Hát ez má nagyon régen vót....

1953 hushagyó hétfő febr. 16. Julianna.

Máma goromba szél fu. Feleséggemmel elvöltünk megköszönteni Fejka komám feleségét Kovács Juliannát.